

MACIEJ NORBERT CIESIELSKI

Alcide De Gasperi University
of Euroregional Economy
in Józefów, Poland

ORCID iD: 0000-0001-6868-884X

EWOLUCJA SŁUŻB SPECJALNYCH W POLSCE. WYMIAR PRAWNO- SPOŁECZNY

EVOLUTION OF SECRET SERVICES IN POLAND. LEGAL AND SOCIAL DIMENSION

ABSTRAKT

Celem zaprezentowanych analiz jest wprowadzenie do rozważań na temat relacji pomiędzy postrzeganiem służb specjalnych a kształtem systemu prawnego regulującego ich funkcjonowanie w RP w ciągu ostatnich 25 lat. Tekst ma wprowadzić czytelnika w obszar systematycznych badań systemu prawa, jakie autor zainicjował i ma zamiar prowadzić w ramach zaplanowanych przez niego przedsięwzięć, w kontekście uwarunkowań wynikających z postrzegania służb specjalnych, w tym także postrzegania samych norm prawnych (czy też innych norm postępowania) związanych z funkcjonowaniem służb specjalnych w społeczeństwie polskim. Przedmiotowa praca jest pierwszą z cyklu analiz prawnych i społecznych wymiarów funkcjonowania służb specjalnych w Polsce oraz ich ewolucji – postrzeganych z perspektywy normatywnej, szczególnie norm prawnych definiujących ich zakres działania.

SŁOWA KLUCZOWE: *służby specjalne, prawo, ewolucja, normy postępowania, społeczeństwo*

ABSTRACT

The aim of the presented analyzes is to introduce considerations on the relationship between the perception of secret services and the shape of the legal system regulating their functioning in the Republic of Poland over the last 25 years. The text is intended to introduce the reader to the area of systematic research of the legal system that the author has initiated and intends to conduct as part of the projects he has planned, in the context of conditions arising from the perception of secret services, including the perception of legal norms themselves (or other norms of conduct) related to functioning of secret services in Polish society. The work is the first in a series of analyzes of the legal and social dimensions of the functioning of secret services in Poland and their evolution – perceived from a normative perspective, especially legal norms defining their scope of operation.

KEYWORDS: *Secret services, Law, Evolution, Standard of conduct, Society*

WSTĘP

W każdym kraju na świecie, a zwłaszcza w Polsce, służby specjalne wywołują określone skojarzenia i wyobrażenia będące wynikiem zarówno uwarunkowań historycznych, jak przekazów medialnych oraz szeroko rozumianej kultury (filmy, książki itp.). W rezultacie mamy do czynienia z postrzeganiem służb specjalnych – obok pozostałych instytucji działających na rzecz bezpieczeństwa – w sposób, który może znacząco odbiegać od rzeczywistości, od praktyki ich codziennych działań. Do debat, publicznej oraz naukowej, o roli i funkcji służb specjalnych w systemie bezpieczeństwa państwa przenikają pewne uproszczenia, przeinaczenia a nawet przekłamania, które mogą prowadzić do niewłaściwych wniosków i konkluzji. Niewłaściwe postrzeganie i identyfikowanie roli służb specjalnych może ponadto generować konkretne problemy stanowiące bariery w realizacji zinstytucjonalizowanych zadań na rzecz bezpieczeństwa.

Podobnie dzieje się z kwestiami bezpieczeństwa i ich odbiorem przez szeroko rozumianą opinię publiczną. Odbiorem, który opiera się na społecznie konstruowanych wyobrażeniach – to bezpośrednio przekłada się na odbiór konkretnych zagrożeń, a także stosunek do państwa i jego instytucji realizujących zadania w obszarze bezpieczeństwa.

Służby specjalne zawsze budziły i budzą emocje. Dzieje się tak ze względu na ich społeczny odbiór, ale także ze względu na realne zadania, jakie są im przypisane w systemie bezpieczeństwa państwa. Znaczenie służb specjalnych wzrasta w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa państwa i obywateli. Paradoksalnie jednak wzrasta dopiero wtedy, kiedy opinia publiczna odczuwa wzmożone poczucie zagrożenia, do którego z reguły dochodzi już po zajściu konkretnego zdarzenia bezpośrednio godzącego w interesy bezpieczeństwa państwa.

Bez względu na to czy mamy do czynienia z systemem demokratycznym, autorytarnym czy też totalitarnym, sama dyskusja na temat służb specjalnych budzi pewne poruszenie w przestrzeni publicznej, ale również w świecie nauki bądź podsystemie polityki. Dotyczy to zarówno szeroko rozumianej opinii publicznej, jak i poszczególnych grup interesu, których reprezentanci sami lokują się w odpowiedniej relacji (faktycznej bądź domniemanej) ze służbami

specjalnymi. Co ciekawe, aby w takiej relacji się odnaleźć, wcale nie muszą na co dzień mieć kontaktów z oficerami służb, bądź jakichkolwiek wcześniejszych doświadczeń. Stosunek do służb specjalnych często jest budowany w oparciu o wyobrażenia, przypuszczenia, założenia, opinie i uprzedzenia (w najlepszym wypadku stereotypy) na temat ich funkcjonowania oraz treści norm postępowania, jakie są właściwe dla tych instytucji, a które wynikają z obowiązujących przepisów prawa.

Służby specjalne zajmują szczególne miejsce w systemie bezpieczeństwa każdego z państw, także demokratycznych. Dzieje się tak ze względu na specyfikę i sposób prowadzonych przez oficerów służb czynności, a także bardzo ograniczoną przejrzystość samych instytucji, która wynika zarówno z obowiązujących przepisów prawa, jak i ich kultur organizacyjnych. Brak przejrzystości może powodować brak zaufania, rodzić podejrzenia, sprzyjać spekulacjom. Bez względu na to, czy podczas analizy ewolucji służb specjalnych przyjmiemy perspektywę socjologii prawa, czy też nauk o bezpieczeństwie, na pierwsze miejsce wysuwa się relacja pomiędzy postrzeganiem służb specjalnych przez opinię publiczną oraz samych polityków a konstrukcją norm prawnych regulujących ich uprawnienia i zakres realizowanych zadań.

W niniejszych rozważaniach kładę również istotny nacisk na rozróżnienie treści obowiązujących norm prawnych regulujących zadania i funkcję służb specjalnych w Polsce (w tym ich ewolucję w trakcie ostatnich 25 lat) od społecznego odbioru tych norm, które często są analizowane w kontekście moralności i uwarunkowań historycznych. Zakres zadań realizowanych przez służby specjalne, które mają pełną legitymację do prowadzenia działań w sposób niejawnym, niedostępny także dla innych organów administracji rządowej powoduje, że stanowią one istotny element dyskursu bezpieczeństwa.

Celem zaprezentowanych analiz jest wprowadzenie do rozważań na temat relacji pomiędzy postrzeganiem służb specjalnych a kształtem systemu prawnego regulującego ich funkcjonowanie w RP w ciągu ostatnich 25 lat. Mówiąc o aktach normatywnych definiujących sposób i zakres działania służb specjalnych w Polsce należy się odnieść przede wszystkim do ustaw kompetencyjnych tych służb, ale zakres ich zadań wynika także z innych ustaw tworzących szeroko rozumiane środowisko bezpieczeństwa w RP. W konsekwencji

przeprowadzona analiza dotyczy bardzo specyficznej relacji jaka zachodzi pomiędzy służbami specjalnymi, opinią publiczną oraz systemem prawa.

W ramach prowadzonych rozważań postaram się wskazać na zasadność objęcia zainteresowaniem naukowym obszarów powiązanych z następującymi pytaniami: Jakie na 2gruncie polskiego prawa możemy przyjąć definicje służb specjalnych? Jakie funkcje realizują w Polsce służby specjalne? Jaka jest relacja służb specjalnych w stosunku do pozostałych służb dyspozycyjnych? Czy rola służb specjalnych w Polsce wzrasta, czy też ich znaczenie słabnie i są marginalizowane? Jak wyglądał proces zmian instytucjonalnych związanych ze służbami specjalnymi w Polsce w ostatnich 25 latach? Które normy prawa odzwierciedlają postrzeganie służb specjalnych wynikające z uwarunkowań historycznych oraz uprzedzeń?

Ze względu na zakres analiz prowadzonych w niniejszym opracowaniu, idzie bardziej o zasygnalizowanie pewnych odpowiedzi, czy też wprowadzenie do dalszych rozważań, niż wyczerpujące omówienie konkretnych zagadnień. Tekst ma wprowadzić czytelnika w obszar systematycznych badań systemu prawa, jakie autor zainicjował w ramach zaplanowanych przez niego przedsięwzięć, w kontekście uwarunkowań wynikających z postrzegania służb specjalnych, w tym także postrzegania samych norm prawnych (czy też innych norm postępowania) związanych z funkcjonowaniem służb specjalnych w społeczeństwie polskim. Przedmiotowa praca jest pierwszą z cyklu analiz prawnych i społecznych wymiarów funkcjonowania służb specjalnych w Polsce oraz ich ewolucji – postrzeganych z perspektywy normatywnej, szczególnie norm prawnych definiujących ich zakres działania.

OBSZARY IDENTYFIKOWANIA ORAZ DEKODOWANIA NORM PRAWNYCH DOTYCZĄCYCH SŁUŻB SPECJALNYCH W POLSCE

Analizując zadania, role oraz funkcje służb specjalnych w Polsce, przede wszystkim należy uwzględnić ich wymiar normatywny, zarówno w kontekście systemu prawa, jak i innych wzorców zachowań nieregulowanych bezpośrednio przez normy prawne. W tym wymiarze mamy do czynienia

z ewolucją. Nawiązując do systemu prawa będziemy mówić przede wszystkim o obszarach identyfikowania oraz dekodowania norm prawnych dotyczących służb specjalnych w Polsce – a nawet szerzej, w państwie demokratycznym.

Pierwszy obszar dotyczy procesu stanowienia prawa. W tej domenie chodzi o odpowiednią drogę legislacyjną właściwą dla państwa demokratycznego, a co za tym idzie, legitymację dla norm prawnych regulujących funkcjonowanie służb specjalnych, które płyną de facto od suwerena reprezentowanego przez Parlament. Odnosząc się do domeny służb specjalnych, jaką jest niejawnosc oraz możliwość ingerencji w życie prywatne obywateli – co do zasady jest tak, że taki proces stanowienia i legitymacji dla norm postępowania odnoszących się do służb specjalnych powinien być zgodny z brzmieniem art. 31 ust. 3 Konstytucji RP: *Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.* W tym obszarze mamy do czynienia bardziej z identyfikowaniem obszarów (hipotez i dyspozycji) norm prawnych, a konkretnie ich ustanowienia bądź koniecznością zmiany. Dlatego nie tyle chodzi tutaj o dekodowanie obowiązujących norm z konkretnych przepisów, co identyfikację zakresów postępowania związanych ze służbami specjalnymi, możliwych luk normatywnych, albo po prostu konieczności zmian norm istniejących. W praktyce często takie podejście nie jest uwzględniane przy analizie aktywności służb specjalnych w Polsce. Z pewnością ma to związek z dużym wpływem uwarunkowań historycznych, to jest tego, w jaki sposób prawo było stanowione przez 1989 rokiem, a jak jest teraz. Poza tym nie można mówić o służbach specjalnych w Polsce w całkowitym oderwaniu od kontekstu historycznego. Z jednej strony mamy bagaż poprzedniego systemu, z drugiej strony natomiast sposób opracowania i kopiowania de facto przepisów prawnych pomiędzy ustawami kompetencyjnymi, do jakich doszło w 2006 roku – zob. ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1900 z późn. zm.) oraz ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 81 z późn. zm.), a co za tym idzie samych norm prawnych. Pewne przepisy są bliźniaczo podobne do siebie,

a niekoniczne adekwatne do różnych obszarów zakładanej odpowiedzialności służb specjalnych – np. określenie właściwości kompetencyjnej SKW w oparciu o rozpoznawanie przestępstw (Chomoncik, 2021, s. 15-20), pomimo że służba ta nie ma uprawnień dochodzeniowo-śledczych.

Drugi obszar to spisane normy prawne dotyczące służb specjalnych, które są wyprowadzone z konkretnych przepisów prawa poszczególnych aktów normatywnych. Jest to tzw. perspektywa Law in books. Tutaj możemy dostrzec ewolucję norm prawnych – jeżeli dokonany nawet pobieżnej analizy porównawczej pomiędzy poszczególnymi ustawami kompetencyjnymi odpowiednio Urzędu Ochrony Państwa, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Wojskowych Służb Informacyjnych, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego oraz Centralnego Biura Antykorupcyjnego. Przy czym należy pokreślić, że w tym obszarze analizujemy wyłącznie brzmienie norm prawnych dekodowanych na podstawie poszczególnych przepisów prawa. Nie badamy jak w praktyce te przepisy działają, jak są interpretowane, z jakimi formami wykładni mamy do czynienia.

Trzeci obszar identyfikacji to postrzegane prawa oraz konkretnych norm prawnych dotyczących funkcjonowania służb specjalnych przez społeczeństwo – w tym również przez konkretne segmenty lub grupy społeczne (grupy interesu). Jest to w pewnym zakresie nowa perspektywa, bardziej wykorzystująca podejście właściwe dla socjologii prawa. Chodzi konkretnie o to, aby ustalić w jaki sposób poszczególne normy prawne są postrzegane przez społeczeństwo, opinię publiczną, ale również przez grupy zawodowe, społeczne czy też interesu. No i jakie to rodzi konsekwencje dla samego funkcjonowania służb specjalnych, ale również i dla legitymacji innych norm postępowania oraz podejścia do sposobu stanowienia prawa. Dotyczy to chociażby takich norm które regulują możliwość wykorzystania kontroli operacyjnej (art. 27 ustawy o ABW i AW; art. 31 ustawy o SKW i SWW; art. 17 ustawy o CBA) i mylenie ich z normami dotyczącymi uzyskiwania i przetwarzania przez służby danych telekomunikacyjnych, pocztowych i internetowych (art. 28 ustawy o ABW i AW; art. 32 ustawy o SKW i SWW; art. 18 ustawy o CBA) (por. Miłkowski, 2020, s. 216-223; 244-274). Nawiązując do obszaru drugiego, tj. Law in books – z łatwością możemy zaobserwować podobieństwo w relacji pomiędzy strukturami ustaw kompetencyjnych wszystkich służb specjalnych – co zostanie szczegółowo omówione w kolejnych publikacjach.

Czwarty obszar to prawo w działaniu (Law in action) (na temat relacji pomiędzy prawem spisany a prawem w działaniu zob. Pokój, 2019, s. 311-317). Należy podkreślić, że chodzi tutaj o prawo w działaniu dotyczące funkcjonowania służb specjalnych, które jest realizowane poprzez aktorów społecznych. Tymi aktorami są przede wszystkim sami funkcjonariusze i żołnierze służb specjalnych, a także prokuratorzy, sędziowie oraz inni urzędnicy państwowi, którzy na co dzień mają styczność z przedstawicielami służb specjalnych bądź wytworzoną przez nie dokumentacją – tak procesową, jak i o charakterze informacyjnym lub administracyjnym. To oni na bieżąco dokonują subsumpcji, identyfikują i przyporządkowują stan faktyczny do konkretnej wykładni normy prawnej. Bardzo ważna jest tutaj świadomość prawna każdego z aktorów poruszających się na co dzień w systemie bezpieczeństwa państwa w kontekście aktywności służb specjalnych. Dotyczy to zarówno płaszczyzny czynności operacyjno-rozpoznawczych jak i dochodzeniowo-śledczych, czy też analityczno-informacyjnych bądź wynikających z czynności przewidzianych dla służb specjalnych w ustawie o ochronie informacji niejawnych. Pewne wzory zachowań, czynności prowadzonych przez oficerów służb lub przedstawicieli podmiotów współdziałających z nimi, niekoniecznie muszą być zgodne z wykładnią – językową, funkcjonalną czy systemową prawa.

Ostatni, piąty obszar dekodowania norm prawnych związanych z funkcjonowaniem służb specjalnych dotyczy ich społecznego działania (por. Pieniążek, Stefaniuk, 2014, s. 142) Najpierw jednak należy rozróżnić społeczne działanie prawa od działania prawa rozumianego jako Law in action. Społeczne działanie prawa jest wypadkową Law in action oraz Law in books. Oznacza to, że konsekwencje społeczne działania prawa – rozumianego ogólnie, zarówno w ujęciu dynamicznym, jak i statycznym, jest najszerszą kategorią identyfikacji konsekwencji społecznych działania norm prawnych. Dotyczy to przede wszystkim skuteczności tego prawa oraz realnego wpływu na społeczeństwo. Z jednej strony prawo będzie zmieniać rzeczywistość społeczną, czyli będzie prowadziło m.in. do ograniczenia lub zwiększenia uprawnień służb specjalnych. Te z kolei mogą prowadzić do mniej lub bardziej efektywnego identyfikowania i neutralizowania zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa – tak tych zewnętrznych, jak i wewnętrznych. Z drugiej strony, powstanie nowych zagrożeń, chociażby w domenie cyberprzestrzeni, determinuje konieczność

dokonania odpowiednich zmian w systemie prawnym, w jego części odpowiadającej za regulowanie funkcjonowania służb specjalnych.

W tym miejscu warto podkreślić różnice jakie występują pomiędzy dekodowaniem i identyfikacją norm prawnych w pięciu wyżej przywołanych obszarach. Dekodowanie norm prawnych w każdym z tych obszarów ma swoją specyfikę i w różnym zakresie angażuje fachowców/prawników i innych aktorów systemu bezpieczeństwa państwa. Ważne jest to, że dekodowanie dotyczy przede wszystkim obszarów od drugiego do piątego. Z kolei w pierwszym zakresie mamy do czynienia przede wszystkim z identyfikowaniem takich norm postępowania, ich zakresów oraz celów, jakie dane regulacje prawne mają zrealizować w kontekście przyszłości i potrzeby zmian, dostosowania się podsystemu służb specjalnych do bieżących wymagań bezpieczeństwa. Nie mniej istotne jest również rozróżnienie w tym kontekście oceny, wypowiedzi oceniającej oraz wartości (zob. M. Zieliński, 2017, s. 24-25). Idzie zatem także o rozróżnienie przeżycia (ze strony jakiegoś podmiotu) aprobaty dla pewnego stanu (ocena) od samej wypowiedzi, która spełniając funkcję ekspresywną wyraża tę ocenę rzeczy (wypowiedź oceniająca), a także od samego stanu rzeczy, postępowania czy cechy (wartość) (M. Zieliński, 2017, s. 25).

Poruszając się w pięciu powyższych obszarach związanych z identyfikowaniem oraz dekodowaniem norm prawnych, zasadnym jest uwzględnienie trzech podstawowych założeń, które są konsekwencją podstawowych zasad państwa demokratycznego oraz relacji, wypadkowych, a można nawet powiedzieć, że wzajemnego przenikania się powyższych obszarów w kontekście służb specjalnych, a które są pochodną struktury systemu prawa w Polsce.

Pierwsze założenie wskazuje, na konieczność rozróżnienia treści obowiązujących norm prawnych regulujących zadania i funkcję służb specjalnych w Polsce od społecznego odbioru tych norm, które często są analizowane w kontekście moralności i uwarunkowań historycznych. Założenie to ma związek z praktycznie każdym z wyżej scharakteryzowanych obszarów identyfikowania oraz dekodowania norm prawnych dotyczących służb specjalnych. Inaczej mówiąc, prowadząc badania dotyczące funkcjonowania służb specjalnych konieczne jest nie tylko przeprowadzenie rozróżnienia tego, jaka jest treść przepisów prawa, dekodowanych z nich norm, ale także to w jaki sposób to prawo działa (Law in action) ze względu na jego postrzeganie oraz

tw. społeczny klimat. To prowadzi do określonych konsekwencji dla funkcjonowania całego systemu bezpieczeństwa państwa, zarówno w zakresie wzajemnych relacji pomiędzy służbami specjalnymi, jak i tymi, które są właściwe dla służb specjalnych i społeczeństwa, którego mimo wszystko nie można zredukować do opinii publicznej. Chodzi o konieczność przyjęcia szerszej perspektywy, o uwzględnienie realnego społecznego działania prawa nie tylko w wymiarze systemu bezpieczeństwa, ale całego systemu społecznego – w tym gospodarki, polityki, mediów itp. Badając prawo bezpieczeństwa, w tym to dotyczące służb specjalnych, koniecznie trzeba wyjść poza same przepisy, poza prawo spisane, nie ograniczać się różnych do podejść w zakresie wykładni tego prawa, ale patrzeć najszerszej jak to tylko jest możliwe.

Drugie założenie jakie możemy wyprowadzić z ewolucji i stanu obecnego zasad prawa, a także struktury norm prawa bezpieczeństwa, jakie obowiązują w Polsce, to założenie wskazujące, że: żadna norma prawna, żaden pojedynczy przepis systemu prawa w państwie demokratycznym nie mogą być podstawą do traktowania funkcjonariuszy służb specjalnych jako osób, które mogą sobie pozwolić na więcej, które inaczej i lepiej, w sposób pełniejszy rozumieją rzeczywistość społeczną (sferę bezpieczeństwa państwa), ponieważ mają dostęp do informacji niejawnych. W praktyce chodzi o obalenie mitu na temat wyjątkowości oficerów służb specjalnych, z jednej strony, oraz konieczności neutralizacji i eliminacji wszelkich przejawów legitymacji dla możliwych pozaprawnych działań ze strony przedstawicieli służb specjalnych na terenie RP. Nie tylko zasady prawa, ale także poszczególne przepisy czy normy, nie zawierają w sobie żadnego elementu uzasadniającego działanie pozaprawne. Ochrona bezpieczeństwa państwa, działanie w domenę wywiadu i kontrwywiadu, nie mogą być podstawą na jakiegokolwiek formy działania sprzecznego z prawem na terytorium własnego państwa. To jest fundamentalne założenie związane z funkcjonowaniem państwa prawa i społeczeństwa demokratycznego. Nie można wyprowadzać jakichkolwiek uzasadnień dla ewentualnego łamania prawa przez służby w związku z ekstraordynaryjnymi okolicznościami – jakie by one nie były. Stąd tak ważna jest świadomość prawna oficerów służb specjalnych, świadomość, że nie mogą łamać prawa w celu tzw. wyższego dobra prawnego, jakim jest bezpieczeństwo państwa.

Trzecie założenie stanowi, że obniżone zaufanie społeczne do służb specjalnych jest najbardziej widoczną konsekwencją ich organizowania oraz regulowania w oparciu o wartości i normy zakładające nadrzędność bezpieczeństwa względem przejrzystości i jawności. Tutaj istotne jest, że służby specjalne w największym zakresie wykorzystują informacje niejawne w związku z realizowanymi przez ich funkcjonariuszy i żołnierzy czynnościami. Dotyczy to zarówno wewnętrznych regulacji prawnych, jak i informacji niejawnych, które są pozyskiwane, wytwarzane oraz dystrybuowane przez służby. W tym celu istotna jest komunikacja pomiędzy przedstawicielami służb specjalnych, ale nie tylko ta związana z prowadzonymi przez nie czynnościami. Ważna jest komunikacja z opinią publiczną, ze społeczeństwem. Dlatego zasadnym wydaje się zorganizowanie pionów prasowych w każdej ze służb specjalnych – w tym wywiadowczych. Zdaję sobie sprawę, że jest to postulat dosyć śmiały, zwłaszcza w kontekście tego jak do tej pory funkcjonują służby w przestrzeni medialnej. Jednak brak zabezpieczenia prasowego, w tym również w sferze PR powoduje, że nie tylko społeczeństwo nie wie, jakie są zadania, rola i funkcje służb specjalnych w RP, ale również szeroko rozumiany podsystem polityczny nie do końca zdaje sobie sprawę, w jakim celu tego typu służby zostały powołane. O służbach w przestrzeni medialnej się mówiło, mówi i w przyszłości mówić się będzie. Nie chodzi o bieżące komentowanie prowadzonych czynności – ponieważ to jest domena informacji niejawnych – ale idzie o tłumaczenie społeczeństwu podstaw prawnych, zasad funkcjonowania i legitymizacji dla każdej ze służb specjalnych do prowadzonych przez nie działań. Celem takich form komunikacji ze społeczeństwem jest nie tylko wypracowanie odpowiedniego wizerunku służb specjalnych i ich oficerów, ale minimalizowanie rozbieżności pomiędzy treścią poszczególnych norm prawa a wyobrażeniami na ich temat ze strony opinii publicznej – a w konsekwencji zakresu działania.

POSTRZEGANIE SŁUŻB SPECJALNYCH W KONTEKŚCIE OBOWIĄZUJĄCYCH NORM PRAWNYCH

Postrzeganie służb specjalnych często wpisuje się, bądź jest wypadkową, różnych opinii, stereotypów, potocznie rozumianych teorii, które w praktyce nie są możliwe do zweryfikowania przez zwykłego obywatela, czy nawet przedstawicieli świata mediów. Niejednokrotnie budowane są złożone i wieloaspektowe narracje na temat realnych, domniemyanych lub fikcyjnych działań służb specjalnych wpisujące się w dyskurs bezpieczeństwa.

Na sposób postrzegania służb specjalnych wpływa brak powszechnie dostępnych informacji na temat ich działań, a także związana z tym prawnie zagwarantowana możliwość tajnego stosowania przez nie właściwych im metod pracy (Bożek, Czuryk, Karpiuk, Kostrubiec, 2014, s. 24 – w tym kontekście Autorom bardziej chodziło o wpływ na sposób działania, a nie postrzeganie służb specjalnych, jaki wywierają takie uwarunkowania). Ponadto w społeczeństwie nie ma rozpowszechnionej wiedzy na temat norm prawnych regulujących funkcjonowanie służb specjalnych. Przy czym warto podkreślić, że pewne błędy poznawcze towarzyszą nie tylko zwykłym aktorom życia społecznego, co ma odzwierciedlenie w postawach identyfikowanych w ramach badań opinii publicznej. Często może dochodzić do błędnego postrzegania służb specjalnych przez samych oficerów tych służb. Co jest symptomatyczne nie tylko dla polskich funkcjonariuszy, ale dla przedstawicieli wszystkich służb specjalnych na całym świecie. Jeżeli tutaj dojdzie do sytuacji, że pewne powszechne wyobrażenia, uproszczenia na temat służb specjalnych zostaną przez oficerów tych służb przyswojone, zinternalizowane, wówczas może to doprowadzić do błędnego postrzegania roli instytucji którą reprezentują, a także niewłaściwej oceny udziału własnej osoby w zadaniach realizowanych na rzecz bezpieczeństwa państwa – a także reprezentowanej przez nich instytucji.

Do najczęściej zasłyszanych skojarzeń, czy też takich, które wydają się najbardziej powszechne na temat służb specjalnych, możemy zaliczyć^[1]:

- Przedstawiane służb specjalnych jako instytucji działających na granicy prawa, czy wręcz te prawo łamiących.
- Identyfikowanie aktywności służb specjalnych jako zagrożenia dla zasad demokracji (wolności jednostki).

- Kojarzenie służb specjalnych z aparatem represji, przymusu – co wynika z uwarunkowań historycznych.

Ponadto w świadomości społecznej służby specjalne często są mylone z siłami specjalnymi/jednostkami specjalnymi, co wynika zwłaszcza z przekazów kulturowych utrwalanych w kinie i szeroko rozumianych mass mediach. Każde z wyżej wymienionych skojarzeń ma inną genezę, ale zwłaszcza pierwsze trzy budują negatywny wizerunek służb specjalnych. Błędne, uproszczone postrzeganiem roli, funkcji oraz możliwości służb specjalnych w Polsce przekłada się na bardzo ograniczone zaufanie do nich. Zarówno po stronie zwykłych obywateli, jak i także przedstawicieli obszarów życia społecznego.

Konsekwencje takiego stanu rzeczy bezpośrednio wpisują się w przedmiot zainteresowania naukowców i praktyków działających w domenie bezpieczeństwa państwa. Niewłaściwe, znacznie uproszczone postrzeganie i identyfikowanie roli służb specjalnych może generować konkretne problemy stanowiące bariery w realizacji zinstytucjonalizowanych zadań na rzecz bezpieczeństwa. Stąd już tylko krok do błędnej oceny informacji, na których pracują funkcjonariusze i żołnierze służb specjalnych, co z kolei przekłada się bezpośrednio na nieprawdziwe wnioskowanie i może generować zagrożenia dla pozostałych ogniw systemu bezpieczeństwa państwa, których interesy mają ochraniać.

Celem przeprowadzonych analiz jest zwrócenie uwagi na to, że przedstawiciele, oficerowie służb specjalnych są przede wszystkim urzędnikami państwowymi realizującymi zadania właściwe dla aparatu państwowego. W swojej pracy nie wykorzystują oni abstrakcyjnych metod i form działalności z pogranicza prawa, które sprawiają, że są wyjątkowi w swoich uprawnieniach niczym James Bond. Wytworzenie się w świadomości każdej grupy społecznej poczucia pewnej wyjątkowości, może nawet wyższości, która mogłaby powodować, że również przez otoczenie społeczne jawi się jako wyjątkowa kategoria osób, stwarza konkretne zagrożenie w kontekście przestrzegania obowiązujących norm prawnych. Żadna norma prawna, żaden pojedynczy przepis systemu prawa w państwie demokratycznym nie mogą być podstawą do traktowania funkcjonariuszy służb specjalnych jako osób, które mogą sobie pozwolić na więcej, które inaczej i lepiej, w sposób pełniejszy rozumieją rzeczywistość społeczną, ponieważ mają dostęp do informacji niejawnych. Podglebiem dla

możliwego odczuwania wrażenia wyjątkowości oficerów służb specjalnych nie są normy prawa, które w praktyce przecież nie powodują, że robią oni wyjątkowe rzeczy, ale pobieżny i fragmentaryczny sposób ich interpretacji. Taki może z kolei prowadzić do poczucia istnienia legitymacji dla działań, które takiego prawnego wymiaru nie mają lub do niewłaściwej interpretacji obowiązujących norm prawnych.

Kolokwialnie mówiąc, jedni oficerowie łapią szpiegów, którzy są ulokowani w najbardziej wrażliwych strukturach naszego państwa. Inni natomiast mają do czynienia z informacjami, danymi, które będą dotyczyć osób z pierwszych stron gazet. Jeszcze inni będą pracować na informacjach na temat polskich i zagranicznych sił zbrojnych, czy właściwych dla bezpieczeństwa energetycznego, ekonomicznego, czy coraz bardziej istotnego cyberbezpieczeństwa, ale nie powoduje to, że mają oni inne/szersze uprawnienia niż te, które wynikają z obowiązującego prawa.

EWOLUCJA SŁUŻB SPECJALNYCH W POLSCE – PUNKTY ODNIESIENIA

Jedną z najbardziej powszechnych definicji bezpieczeństwa państwa wskazuje, że jest to zdolność władz i narodu do ochrony jego wewnętrznych wartości, do których należą m.in.: przetrwanie państwa jako instytucji publicznej i narodu jako grupy etnicznej, biologiczne przeżycie ludności, integralność terytorialna państwa (nienaruszalność granic), jego suwerenność i niezależność polityczna, w tym swoboda działania na arenie międzynarodowej, ochrona własności, spokój czy standard życia obywateli (Zajac, 2009).

Sfera bezpieczeństwa państwa, w tym służby specjalne, generalnie kierują się innymi regułami niż te, które są charakterystyczne dla społeczeństwa obywatelskiego, demokratycznego (jest to odniesienie do wykładu wygłoszonego przez Andrzeja Zybertowicza w ramach studiów podyplomowych z zakresu socjologii bezpieczeństwa wewnętrznego w roku 2007 na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Zob. Ciesielski, 2021, s. 80). Demokratyczne społeczeństwo w obszarze życia publicznego zakłada przejrzystość funkcjonowania władz, transparentność instytucji publicznych, podczas gdy sfera

bezpieczeństwa państwa, zwłaszcza służby specjalne, opierają się na zinstytucjonalizowanej niejawności, której podstawą prawną jest przede wszystkim ustawa z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 756 z późn. zm.). Ponadto instytucje realizujące swoje zadania na rzecz bezpieczeństwa mają prawo do ingerowania w sferę prywatną obywateli. To częściowo budzi w opinii publicznej poczucie zagrożenia dla wartości demokratycznych (obywatelskich), które bezpośrednio przekłada się na wizerunek i postrzeganie służb specjalnych mogące prowadzić do nieadekwatnych reakcji społecznych. Niski poziom zaufania społecznego do służb jest najbardziej widoczną konsekwencją ich organizowania oraz regulowania w oparciu o wartości i normy zakładające nadrzędność bezpieczeństwa względem przejrzystości i jawności. Niektórzy naukowcy argumentują nawet, że służby specjalne stanowią autorytarną enklawę w demokratycznym otoczeniu (ponownie nawiązanie do wykładu wygłoszonego przez Andrzeja Zybortowicza). Warto jednak podkreślić, że w państwach demokratycznych wszystkie ograniczenia dla jawności i przejrzystości sfery publicznej, w tym dostępu do informacji, muszą być oparte na prawie, czyli wyprowadzone z zasady legalizmu właściwego dla państwa prawa. W przypadku ochrony zasobów informacyjnych punktem wyjścia jest przywołana powyżej ustawa o ochronie informacji niejawnych, która przeszła odpowiednią drogę legislacyjną właściwą dla państwa demokratycznego (Stanowska, 2014, Przedmowa). To samo dotyczy ustaw regulujących działalność służb specjalnych. Taki stan rzeczy odróżnia państwa demokratyczne od totalitarnych, w których funkcjonowanie systemu bezpieczeństwa oraz ograniczanie obywatelom dostępu do informacji nie ma odpowiedniego umocowania prawnego – legitymacji demokratycznej. Naturalnie czym innym jest proces stanowienia prawa, a czym innych jego normy wyprowadzone z konkretnych przepisów, jeszcze inaczej te normy będą postrzegane przez społeczeństwo i jego konkretne grupy społeczne lub segmenty, a czy innym w końcu będzie prawo w działaniu (Law in action).

Zasady organizujące system bezpieczeństwa państwa, często określane jako niepożądane, rozbieżne od reguł życia społecznego państw demokratycznych, ale są niezbędne do zabezpieczenia interesów ich społeczeństw, ponieważ pozwalają zidentyfikować struktury, aktorów oraz mechanizmy społeczne, które realnie zagrażają społeczeństwu obywatelskiemu i państwu prawa. Normy

demokratyczne prowadzą również do cywilnej kontroli (zwierzchności) nad służbami, które mogą zgodnie z prawem takie niepożądane zasady wykorzystywać – w tym ograniczania dostępu do informacji. To jest fundament, który powoduje, że ograniczenie transparentności życia publicznego, zwłaszcza związanego z bezpieczeństwem i obronnością państwa, jest legalne. Nie oznacza to jednak, że nie prowadzi to do pewnych zagrożeń. Elementarne znaczenie dla działań na rzecz bezpieczeństwa mają więc reguły prawne, stanowiące konkretny zbiór norm związanych z określonym kontekstem społecznym ukierunkowanym na realizację społecznie istotnej funkcji, jaką jest zapewnienie bezpieczeństwa. Z kolei kształt instytucji społecznych, w tym służb specjalnych, jest wypadkową regulacji prawnych, norm zwyczajowych oraz podkultury organizacyjnej.

Zanim odniesiemy się do ustaw kompetencyjnych regulujących zadania i funkcje służb specjalnych w Polsce, warto rozpocząć od podstawowej regulacji dotyczącej organizacji obiegu informacji niejawnych, czyli ustawy o ochronie informacji niejawnych. W tym kontekście istotne są dwie daty: 22 stycznia 1999 r. oraz 5 sierpnia 2010 r. Odpowiednio w tych dniach została uchwalona pierwsza i druga ustawa o ochronie informacji niejawnych (por. Stankowska, 2014). Konieczność dostosowania polskiego systemu prawa w związku z planowanym przyjęciem Polski do NATO objęła również problematykę ochrony informacji niejawnych. Oczywiście było, że Rzeczpospolita Polska, jako państwo członkowskie Sojuszu musi mieć wystandaryzowane procedury regulujące sposób przetwarzania informacji niejawnych. Taki proces ewolucji polskiego systemu prawnego był charakterystyczny dla wszystkich państw przystępujących do Sojuszu. W 1999 r. w omawianym akcie normatywnym pojawiły się dwie służby ochrony państwa – Urząd Ochrony Państwa oraz Wojskowe Służby Informacyjne^[III]. Szefowie tych służb wchodzili w skład Komitetu Ochrony Informacji Niejawnych, czyli organu opiniodawczo-doradczego w zakresie ochrony takich informacji, jako jego członkowie^[III]. Do zadań tego gremium należało m.in. opiniowanie kierunków oraz planów postępowania w zakresie ogólnokrajowego zagrożenia, jakie powstało wskutek ujawnienia informacji niejawnych (stanowiących tajemnicę państwową), w której wystarczające jest zastosowanie zwykłych środków konstytucyjnych^[IV]. Na gruncie wskazanej ustawy służby ochrony państwa odpowiadały m.in. za

kontrolę ochrony informacji niejawnych oraz kontrolę przestrzegania przepisów wydanych w tym zakresie; realizację zadań w zakresie bezpieczeństwa systemów i sieci teleinformatycznych przetwarzających takie dane; prowadzenie postępowań sprawdzających według zasad określonych w przywołanej ustawie; ochronę informacji niejawnych wymienianych przez Rzeczpospolitą Polską z innymi państwami i organizacjami międzynarodowymi; prowadzenie szkoleń i doradztwa w zakresie ochrony informacji niejawnych; a także wykonywanie innych zadań, w zakresie ochrony informacji niejawnych, które zostały określone w odrębnych przepisach^[V]. Dość wyraźnie został wówczas wyodrębniony podział obszarów zainteresowania służb specjalnych na cywilny, znajdujący się we właściwości Urzędu Ochrony Państwa, oraz wojskowy – będący domeną Wojskowych Służb Informacyjnych. Widoczne to było nie tylko na gruncie omawianej ustawy, ale także ustaw kompetencyjnych właściwych dla tych służb. Przy czym w przypadku ochrony informacji niejawnych ściśle zdefiniowany katalog zidentyfikowanych zdarzeń i okoliczności dotyczył głównie służb wojskowych, natomiast pozostałe były we właściwości UOP^[VI].

Niezależnie od powyższego przedstawiciel Szefa Urzędu Ochrony Państwa wchodził także do składu Komitetu do Spraw Umów Offsetowych działającego przy ministrze właściwym do spraw gospodarki jako organ opiniotwórczo-doradczy. Podstawą prawną był art. 20 ust. 2 ustawy z dnia 10 września 1999 r. o niektórych umowach kompensacyjnych zawieranych w związku z umowami dostaw na potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa (Dz. U. Nr 80, poz. 903). W tym przypadku nie wskazano bezpośrednio Wojskowych Służb Informacyjnych, a konkretnie przedstawiciela Szefa tych służb, jako członka Komitetu. Warto podkreślić, że w omawianym zakresie offset miał funkcję kompensacyjną, której cel to przede wszystkim wzmocnienie polskiej gospodarki – zrekomensowanie wydatków poniesionych przez polski rząd na sprzęt wojskowy zakupywany zagranicą (Ciesielski, 2023; Szumański, 2000, Wprowadzenie.). Z tej perspektywy wszyscy przedstawiciele Komitetu do Spraw Umów Offsetowych, w tym Szefa UOP, koncentrowali się na ochronie ekonomicznych i gospodarczych interesów państwa. 29 czerwca 2002 r. w ustawie offsetowej w miejsce Szefa UOP pojawił się Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Z kolei 30 lipca 2014 roku w życie weszła nowa ustawa offsetowa z dnia 26 czerwca 2014 r. o niektórych umowach

zawieranych w związku z realizacją zamówień o podstawowym znaczeniu dla bezpieczeństwa państwa^[VIII], której funkcja z kompensacyjnej została zmieniona na ochronę podstawowych interesów bezpieczeństwa państwa – ściśle w obszarze zdolności przemysłowych polskiego sektora zbrojeniowego. W tym ujęciu umowy offsetowe określają w szczególności wartość, przedmiot i harmonogram wykonania zobowiązań offsetowych oraz warunki, na jakich te zobowiązania mają być wykonane, mającą na celu ochronę podstawowych interesów bezpieczeństwa państwa zgodnie z brzmieniem art. 346 ust. 1 lit. b Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej^[VIII]. Treść tego przepisu wskazuje, że każde Państwo Członkowskie może podejmować środki, jakie uważa za konieczne w celu ochrony podstawowych interesów jego bezpieczeństwa, a które odnoszą się do produkcji lub handlu bronią, amunicją lub materiałami wojennymi; środki takie nie mogą negatywnie wpływać na warunki konkurencji na rynku wewnętrznym w odniesieniu do produktów, które nie są przeznaczone wyłącznie do celów wojskowych^[IX]. Zgodnie z brzmieniem art. 26 ust. 2 pkt. 11 i 13 w skład Komitetu Offsetowego weszli przedstawiciele Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Szefa Służby Kontrwywiadu Wojskowego – obok przedstawiciela Szefa Biura Bezpieczeństwa Narodowego. Zmianie uległ katalog zadań Komitetu Offsetowego, w stosunku do Komitetu do Spraw Umów offsetowych działającego na podstawie poprzedniej ustawy offsetowej. Członkowie Komitetu Offsetowego zajmują się określaniem priorytetów w zakresie potrzeb offsetowych; analizowaniem potrzeb w zakresie podstawowych interesów bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej, które mogą być przedmiotem zobowiązań offsetowych; opiniowaniem założeń do ofert offsetowych oraz ofert offsetowych pod względem zapewnienia największych korzyści dla bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej; a także przedkładaniem Ministrowi Obrony Narodowej tych opinii (Pawłuszko, Seredyński, 2016, s. 207-209). Zatem aktywne i oficjalne włącznie przedstawicieli Szefów ABW oraz SKW w działania opiniodawczo-doradcze związane z prowadzoną w Polsce polityką offsetową z całą pewnością należy uznać za przejaw ewolucji polskiego systemu prawnego dotyczącego funkcjonowania służb specjalnych. W konsekwencji, co za tym idzie, stanowi to przejaw ewolucji roli i funkcji samych służb specjalnych w systemie bezpieczeństwa państwa m.in. poprzez włączenie ich

przedstawicieli (a konkretnie przedstawicieli Szefów) w proces kreowania polityki offsetowej. Przy czym należy podkreślić, że udział przedstawicieli szefów służb specjalnych w tym gremium jest wypadkową – co do zasady – zadań realizowanych przez poszczególne służby specjalne w ramach swoich ustawowych kompetencji (ustaw kompetencyjnych).

Z innym przykładem ewolucji roli i funkcji polskich służb specjalnych mamy do czynienia w związku z włączeniem szefów służb wywiadowczych i kontrwywiadowczych w konkretną procedurę administracyjną, jaką jest opiniowanie zezwoleń dotyczących tzw. obrotu specjalnego. Przez obrót specjalny należy rozumieć obrót z zagranicą towarami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, a także dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. W praktyce chodzi o obrót towarami podwójnego zastosowania lub uzbrojeniem^[X], przez które należy rozumieć także technologie militarne. W tym kontekście ustawa z dnia 29 listopada 2000 r. o obrocie z zagranicą towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, a także dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa w art. 3 pkt. 11 wskazuje organy opiniujące obrót specjalny, do których zalicza szefów Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu. Szefowie czterech z pięciu polskich służb specjalnych są stawiani na równi, jako organy opiniujące, z ministrami właściwymi do spraw zagranicznych, spraw wewnętrznych, spraw finansów publicznych. Z kolei w odniesieniu do materiałów jądrowych, technologii jądrowych oraz innych produktów podwójnego zastosowania, w zakresie których jest właściwy ze względu na zakres swojego działania – z Prezesem Państwowej Agencji Atomistyki. Szczególna rola przypada szefowi ABW, który jest wskazany przez ustawodawcę, jako organ monitorujący, który ma jeszcze bardziej rozbudowaną rolę w samych procedurach administracyjnych od szefów pozostałych służb i resortów^[XI], nie licząc ministra właściwego do spraw gospodarki, który jest organem kontroli obrotu^[XII] i współpracuje ze wskazanymi powyżej szefami służb oraz pozostałymi organami opiniującymi, wydaje także decyzje administracyjne w zakresie obrotu specjalnego.

ZAKOŃCZENIE

Wskazane powyżej obszary włączania polskich służb specjalnych w konkretne procedury administracyjne, ale również w kreacyjny wymiar polityki bezpieczeństwa państwa, są m.in. wyrazem zmiany (ewolucji) systemu służb specjalnych, a także w ogóle systemu bezpieczeństwa państwa, polskiej armii oraz przemysłu zbrojeniowego. Jest to konsekwencją najpierw aspiracji do przystąpienia, a później samego przystąpienia do NATO (przede wszystkim w kontekście ochrony informacji niejawnych) oraz Unii Europejskiej. Zmiana polityki offsetowej z funkcji kompensacyjnej na ochrony podstawowych interesów bezpieczeństwa państwa w kontekście konieczności implementacji dyrektywy obronnej^[XIII] (Ciesielski, 2022).

Celem niniejszej pracy było wskazanie punktów odniesienia w kontekście ewolucji służb specjalnych w Polsce, ale tych podstawowych, które możemy zidentyfikować na podstawie analiz aktów normatywnych niebędących ustawami kompetencyjnymi tych służb. Dalszym etapem, już w odrębnej publikacji, będzie omówienie relacji pomiędzy wybranymi normami prawnymi wyrażonymi w ustawach kompetencyjnych Urzędu Ochrony Państwa i Wojskowych Służb Informacyjnych w kontekście powstałych później ABW, AW oraz SKW, SWW i CBA. Przybliżenie już kilku wybranych przepisów tych ustaw jako odzwierciedlających zmianę w koncepcji funkcjonowania służb specjalnych można nawet uważać za pewną ewolucję.

Niewątpliwie celem, który udało się osiągnąć w ramach przedmiotowego omówienia jest naszkicowanie ogólnych ram relacji jakie zachodzą pomiędzy służbami specjalnymi, opinią publiczną oraz prawem. Tak w kontekście postrzegania samych służb specjalnych, jak i obszarów identyfikowania oraz dekodowania norm prawnych dotyczących służb specjalnych w Polsce, które w ramach dalszych prac pozwolą łatwiej ustrukturyzować analizę wybranych norm, ale także wzajemnego oddziaływania, do jakiego dochodzi pomiędzy prawem a społeczeństwem na gruncie postrzegania służb specjalnych oraz regulujących zakres ich działania norm prawnych. Po takim wprowadzeniu do tematyki ewolucji służb specjalnych kolejne prace będą przybliżały do bardziej szczegółowych odpowiedzi na pytania wskazane we wprowadzeniu, mianowicie Jakie na gruncie polskiego prawa możemy przyjąć definicje

służb specjalnych? Jakie funkcje realizują w Polsce służby specjalne? Jaka jest relacja służb specjalnych w stosunku do pozostałych służb dyspozycyjnych? Czy rola służb specjalnych w Polsce wzrasta, czy też ich znaczenie słabnie i są marginalizowane? Jak wyglądał proces zmian instytucjonalnych związanych ze służbami specjalnymi w Polsce w ostatnich 25 latach? Które normy prawa odzwierciedlają postrzeganie służb specjalnych wynikające z uwarunkowań historycznych oraz uprzedzeń?

Na podstawie wyżej zaprezentowanych analiz częściowo możemy zidentyfikować konkretne obszary badań oraz spróbować wyciągnąć pewne wnioski, jednak dopiero szczegółowa analiza pozwoli udzielić precyzyjnych odpowiedzi na wskazane pytania.

BIBLIOGRAFIA

- Bożek, M., Czuryk, M., Karpiuk, M., Kostrubiec, J. (2014). *Służby specjalne w strukturze władz publicznych. Zagadnienia prawnoustrojowe*, Wolters Kluwer, Warszawa.
- Ciesielski, M. (2022). *Bezpieczeństwo i obronność w wybranych aktach prawnych Unii Europejskiej* [w:] M. Nowikowska, *Prywatność jednostki a bezpieczeństwo państwa. Rozstrzygnięcie konfliktu zasad*, EuroPrawo, Warszawa.
- Ciesielski, M. (2021). *Rola mediów przy definiowaniu kwestii bezpieczeństwa* [w:] K. Chałubińska-Jentkiewicz, M. Nowikowska, K. Wąsowski, *Media w erze cyfrowej. Wyzwania i zagrożenia*, Wolters Kluwer, Warszawa.
- Ciesielski, M. (2023). *Umowa offsetowa jako środek ochrony PIBP – perspektywa cywilnoprawna*, *Studia Prawa Prywatnego* nr 1.
- Chomoncik, S. (2021). *Ustawa o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego i Służbie Wywiadu Wojskowego. Komentarz*, EuroPrawo, Warszawa.
- Miłkowski, T. M. (2020). *Czynności operacyjno-rozpoznawcze a prawa i wolności jednostki*, Warszawa.
- Pawłuszko, W., Seredyński, F. (2016). *Ustawa o niektórych umowach zawieranych w związku z realizacją zamówień o podstawowym znaczeniu dla bezpieczeństwa państwa (ustawa offsetowa). Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa.
- Pieniążek, A., Stefaniuk, M. (2014). *Socjologia prawa. Zarys wykładu*, Warszawa.
- Pokój, J. (2019). *Between Law on the Books and Law in Action: Counteracting Speculation and Usury in Poland (1918–1920)*, *Studia Iuridica*, t. LXXX?
- Stankowska, I. (2014). *Ustawa o ochronie informacji niejawnych. Komentarz*, wyd. II, Warszawa.
- Szumański, A. (2000). *Ustawa o umowach offsetowych. Komentarz*, Kraków.

- Zajac, J. (2009). *Bezpieczeństwo państwa* [w:] K. A. Wojtaszczyk, A. Materska-Sosnowska (red.), *Bezpieczeństwo państwa. Wybrane problemy*, Warszawa.
- Zieliński, M. (2017). *Wykładnia prawa. Zasady-reguły-wskazówki*, Warszawa.

ENDNOTES

- [^I] Przywołane uproszczenia nie zostały przytoczone w kontekście konkretnych badań naukowych, jakie zostały przeprowadzane, ale odzwierciedlają ogólne spostrzeżenia autora wynikające z lektury literatury przedmiotu oraz spostrzeżeń, jakie się nasuwają w ramach obserwacji życia społecznego i przestrzeni medialnej.
- [^{II}] Art. 2 pkt. 3 ustawy z dnia 22 stycznia 1999 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. Nr 11, poz. 95).
- [^{III}] Art. 8 pkt. 3-4, tamże.
- [^{IV}] Art. 5 ust. 2 pkt. 2, tamże.
- [^V] Art. 14 ust. 1, tamże.
- [^{VI}] Zob. art. 29, tamże.
- [^{VII}] (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1218).
- [^{VIII}] Tamże. Art. 2 pkt. 1.
- [^{IX}] Art. 346 ust. 1 lit. b Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej, CELEX: 12012E/txt.
- [^X] Zob. art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 29 listopada 2000 r. o obrocie z zagranicą towarami, technologiami i usługami o znaczeniu strategicznym dla bezpieczeństwa państwa, a także dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1582).
- [^{XI}] Art. 3 pkt 12, tamże.
- [^{XII}] Art. 3 pkt 10, tamże.
- [^{XIII}] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/81/WE z dnia 13 lipca 2009 r. w sprawie koordynacji procedur udzielania niektórych zamówień na roboty budowlane, dostawy i usługi przez instytucje lub podmioty zamawiające w dziedzinach obronności i bezpieczeństwa i zmieniającej dyrektywy 2004/17/WE i 2004/18/WE, CELEX: 32009L0081.